

Державне регулювання кредитно-грошової системи.

План.

1. Роль центрального банку у формуванні макроекономічної політики держави.
2. Основні напрямки кредитно-грошової політики.
3. Ціна як інструмент державного регулювання.

1.

Роль центрального банку у формуванні макроекономічної політики держави. Основою розвитку й стабільного функціонування економіки є наявність гнучкого механізму грошово-кредитного регулювання макроекономічних процесів.

Центральний банк як головний орган державного регулювання економіки в рамках своїх повноважень здійснює комплекс заходів, спрямованих на досягнення цілей монетарної політики, що, як правило, єдині у переважній більшості країн :

- 1) забезпечення високого рівня зайнятості робочої сили;
- 2) стабілізація цін і, відповідно, вартості грошей;
- 3) постійний економічний ріст;
- 4) врівноважений платіжний баланс та підтримання стабільності валютного курсу.

Основним об'єктом грошово-кредитного регулювання зі сторони центрального банку виступає сукупна грошова маса, від величини якої залежить динаміка основних показників розвитку економіки.

Усі функції центрального банку перебувають у тісному взаємозв'язку між собою. Так, кредитування держави й комерційних банків дозволяє досягнути окремих цілей грошово-кредитної політики.

2.

Залежно від стану господарської кон'юнктури центральним банком можуть реалізовуватись два основні типи грошово-кредитної політики, що взаємно протилежний вплив на динаміку грошової маси.

Перший тип являє собою рестрикційну грошово-кредитну політику (політику "дорогих грошей"), спрямовану на обмеження обсягу кредитних операцій, підвищення рівня процентних ставок і гальмування темпів росту грошової маси в обігу. Така політика застосовується з метою боротьби з інфляцією та стабілізації грошової системи.

Другим типом регулювання є експансіоністська грошово-кредитна політика (політика "дешевих грошей"), яка супроводжується розширенням обсягів кредитних операцій, зниженням рівня процентних ставок і загальним зростанням грошової маси. Політика грошової експансії застосовується з метою подолання спаду виробництва та поживлення ділової активності шляхом стимулювання інвестиційних процесів та збільшення платоспроможного попиту на товари і послуги.

Механізм реалізації грошово-кредитної політики центрального банку передбачає насамперед вплив на кредитну діяльність комерційних банків. Усі методи такого впливу поділяються на загальні та селективні (вибіркові). Загальні методи забезпечують вплив центрального банку на кредитний ринок в цілому, а селективні дозволяють регулювати окремі види кредитної діяльності комерційних банків.

До загальних методів реалізації грошово-кредитної політики належать:

- 1) політика облікової ставки;
- 2) операції на відкритому ринку;
- 3) зміна норм обов'язкових резервів.

Політика облікової ставки являє собою проценту за позиками, які центральний банк надає комерційним банкам, що впливає на їх здатність розширювати кредитні операції. Комерційні банки при необхідності можуть отримувати кредити центрального банку в процесі рефінансування шляхом переобліку векселів або під заставу цінних паперів. Центральний банк змінює облікову ставку залежно від типу грошово-кредитної політики, яку необхідно реалізувати в даний період.

При проведенні політики "доргих грошей" центральний банк піднімає облікову ставку. Це ускладнює для комерційних банків можливість отримати позику в центральному банку і одночасно підвищує ціну кредитів, що надаються комерційними банками. В результаті скорочуються кредитні вкладення в економіку і, відповідно, гальмується зростання виробництва.

При політиці "дешевих грошей" облікова ставка знижується. Це у свою чергу стимулює розширення кредитних операцій банків, що сприяє прискоренню темпів економічного росту.

Рівень облікової ставки впливає не лише на грошовий ринок, а й на ринок капіталів, оскільки підвищення ставок центрального банку зумовлює зниження попиту на цінні папери і відповідно їх ринкової вартості, а пониження ставок спричиняє зворотні процеси. Крім того, підвищення ставки сприяє притоку в країну іноземних капіталів, що призводить до зростання обмінного курсу національної валюти.

Зміна облікової ставки частіше застосовується центральним банком у поєднанні з іншими методами грошово-кредитного регулювання.

Операції на відкритому ринку полягають у купівлі або продажу центральним банкам цінних паперів з метою впливу на ресурси комерційних банків. Основними видами цінних паперів, з якими проводяться операції на відкритому ринку, є: казначейські векселі, безпроцентні казначейські зобов'язання, облігації державних позик уряду і місцевих органів влади, облігації окремих приватних компаній, допущені до біржової торгівлі, а також деякі інші першокласні короткострокові цінні папери. Найбільш часто центральні банки використовують державні боргові зобов'язання.

Проводячи рестрикційну кредитну політику, центральний банк продає на ринку цінні папери, списуючи відповідні суми з резервних або кореспондентських рахунків комерційних банків, що купують ці папери. При цьому скорочується обсяг ресурсів, які банки можуть використовувати для кредитування економіки, що відображається на величині грошової маси. Експансіоністська грошово-кредитна політика, навпаки, передбачає купівлю центральним банком цінних паперів у комерційних банків, що збільшує обсяг їхніх ресурсів та стимулює розширення кредитних операцій.

На сьогодні у промислово розвинутих країнах операції на відкритому ринку вважаються найбільш гнучким інструментом стимулювання скорочення або розширення кредитних вкладень в економіку, оскільки обсяги операцій можуть змінюватись практично щоденно відповідно до напрямку політики центрального банку.

Купівля-продаж центральним банком цінних паперів у значній мірі впливає на динаміку процентних ставок на грошовому ринку. Так, продаж цінних паперів зумовлює дефіцит

ресурсів у банків, що призводить до підвищення ринкових ставок проценту. Якщо ж центральний банк купує цінні папери, на ринок надходять додаткові кошти, що викликає зниження їх цін, тобто процентних ставок.

Зміна норм обов'язкових резервів являє собою регулювання ресурсів комерційних банків, які вони зобов'язані зберігати в центральному банку. Сума коштів, що зберігаються встановлюються у певному процентному відношенні до величини депозитів банку.

Центральний банк періодично змінює норму обов'язкових резервів залежно від ситуації на ринку і типу політики, що ним проводиться. При рестрикційній політиці центральний банк підвищує норми резервування, що відповідно зменшує частину ресурсів, за рахунок яких комерційні банки можуть надавати кредити підприємствам і населенню, що в результаті призводить до скорочення грошової маси в обігу та зростання процентів за банківськими позиками. Експансіоністська політика, навпаки, передбачає зниження норм обов'язкових резервів, у результаті чого більша частина ресурсів залишається у розпорядженні комерційних банків, що сприяє збільшенню обсягів кредитних вкладень в економіку.

Резервні вимоги є одним із головних інструментів грошової політики центрального банку. Широке застосування даного методу пов'язане по-перше, із гнучкістю організації контролю (простий перегляд параметрів), а по-друге, з універсальністю впливу (охоплює всі банківські установи).

В окремих випадках загальні методи грошово-кредитного регулювання можуть доповнюватися інструментами селективного впливу на діяльність банків.

Селективні способи реалізації грошово-кредитної політики центрального банку можуть включати: регламентацію умов видачі окремих видів позик різним категоріям клієнтів; встановлення кредитних стель і граничних норм річного приросту позик; обмеження окремих видів банківських операцій. Перевагою селективних методів є також порівняно швидкий вплив на діяльність комерційних банків. Водночас негативними рисами вибіркового регулювання є одностороння спрямованість та зниження рівня конкуренції в банківській справі, що негативно позначається на якості послуг банків різним клієнтам.

Досягнення пріоритетних цілей діяльності центрального банку з використанням розглянутих інструментів пов'язане з вирішенням певних протиріч. Так, експансіоністська політика спрямована на розширення кредитних операцій комерційних банків і зниження процентних ставок, сприяє зростанню виробництва та відповідно забезпечує вищий рівень зайнятості в країні. Однак така політика супроводжується збільшенням грошової маси, що призводить до посилення інфляційних процесів, знижуючи купівельну спроможність національної грошової одиниці. Інфляція нарівні з низькими процентними ставками не стимулює притік капіталів з-за кордону, а навпаки породжує їх відтік, одночасно створюючи сприятливі умови для імпорту, а не експорту товарів. Результатом цих процесів є негативне сальдо платіжного балансу.

Рестрикційна політика центрального банку породжує прямо протилежні тенденції. Вибір типу грошово-кредитної політики і тих чи інших методів її реалізації визначається центральним банком у кожному конкретному випадку виходячи із стану ринкової кон'юнктури і фази економічного циклу, в якій перебуває країна. У будь-якому випадку перед центральним банком стоїть непросте завдання оптимально поєднати застосування різних інструментів для вирішення поточних проблем з метою досягнення

кінцевих стратегічних цілей.

Важлива роль держави у сфері –регулювання цін. Населення систематично інформується про рівень та динаміку цін на споживчі товари. Застосовуючи різні закони, держава бореться проти укладання угод, що підвищують загальний рівень цін в країні. Тим самим вона перешкоджає монополістичному контролю над ціноутворенням, стимулює ринкову конкуренцію.